

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

Breve Sanctissimi Domini Nostri D. Hadriani diuina prouidentia Papae
sexti, ad Fredericum Saxoniae Ducem aduersus Lutherum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

tos seu factos examinandi, & reuendendi: & si vos Inquisitores processus prædictos ritè & rectè, ac iuxta formam iuris habitos fecissetis contra tale hominum damnatorum genus vna vobiscum procedendi & inquirendi: necnon procuratores & aduocatos, scribas, ceterosq; ad Inquisitionis præfatæ exercitium necessarios & opportunos, officiales & ministros cum competentibus salarijs deputandi, & homines prædictos (quod redire ad Ecclesiæ vnitatem uellent) clementer suscipiendi, eisq; penitentiam salutarem iniungendi, & eos absoluendi etiam in vtroque foro, & incorrigibiles condemnantiam salutarem iniungendi, & cæteraque quæ vos de iure, vel consuetudine facere possitis, & deberetis faciendi, gerendi, & exequendi, exercendi, prout in litteris desuper confectis continetur.

Cum igitur commissionis huiusmodi vigore præfatus Nuntius, venerabilem fratrem Episcopum Iustinopolitatum in partibus illis commorantem, ad præmissa vna vobiscum pertractanda & exequenda subdelegauerit, vosq; & ipse subdelegatus in valle Communica Brixientis diocesis, vbi maxime huiusmodi damnati generis homines uigent & pullulant, processeritis; ac nonnullos culpabiles repertos, & cutia seculari tradendos, nec non iam condemnatos habueritis, videtur, quod per Venetorum collegium Prætori Brixienti mandatum fuerit, ne sententias huiusmodi exequeretur, & vobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis inhiberet, prout inhibitu fuit: ac expensas, & salaria pro huiusmodi Inquisitionis negotio necessaria submoueret, & retraheret: nec non processus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis transmitteret, seu transmitti faceret: & quod deterius est, subdelegatum prædictum ad coram eis in ciuitate Venetiaram comparandū cogeret, & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas litteras, in quibus dictus Nuntius adiunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas uestra diminuta existat, ita quod prout ante datas huiusmodi litteras potuissetis, procedere non possitis, indecensque & contra iuris & sacrorum canonum dispositionem, ac ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & causis ecclesiasticis se intromittere, nollegue iniunctam à vobis executionem adimplere, nisi processibus, ac sententijs per eos visis & examinatis, ac si ipsi in clericos causasque ecclesiasticas superioritatem & iurisdictionem habent: cum tamen in clericos causasque huiusmodi, laicis nulla facultas attributa sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, propter quod inter Christi fideles non modicum surgit scandalum.

Nec igitur, ne quod salutem animarum, & dictarum causarum faciliorem expeditionem introductum est, in damnum & percellationem conuertatur, & propterea ob diuturnitatem temporis infelices animæ huiusmodi peccatis magis grauentur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos prout ante datas dictas litteras de iure & consuetudine seu privilegio procedere poteratis, nec non etiam contra maleficos & sortilegos ac à fide apostatantes, prout criminis postulauerit qualitas, procedere posse & debere auctoritate Apostolica, tenore præsentium decernimus & declaramus: vobis committentes & mandantes, vt eisdem Venetos, & illos Ducem ac officiales suos, ne ipsi vitiosius in huiusmodi causis se intromittant, sed quod iniunctas sibi executiones, & forte iniungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliqua processum, per dictos ecclesiasticos iudices factorum visione, vel examinatione prompte exequantur, moncatis & hortemini. Et si hoc facere neglexerint, vel recusauerint, vos eos per censuras ecclesiasticas, & alia iuris opportuna remedia, appellatione postposita compellatis. Præmissis ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis, statutisque & consuetudinibus ciuitatum & diocesis prædictarum, iuramento, firmatione Apostolica, vel quouis firmitate alia roboratis, ceterisque contrarijs non obstantibus quibusque.

Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris die decimoquinto Februarij. Milleesimo quingentesimo vigesimo primo. Pontificatus nostri anno octauo.

**BREVE SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI
D. Hadriani diuina providentia Papæ sexti, ad Fredericum Saxonie Ducem aduersus Lutherum.**

Damnato Martino Luthero, & per totam Europam heretico publicato per Leonem x. Pont. Max. Fredericus Saxonie Dux eum in suum veluti cliẽrem recepit; quod ægre ferens, vt debuit, Hadrianus sextus eius successor, hoc ad ipsum rescriptum, seu Epistolam hortatoriam dedit, qua omnibus modis conatur pius & sanctissimus Pontifex Frederico persuadere, vt ad sanam mentem reuertatur, cogitetque qualis sit Lutherus & eius præcepta; deniq; omnia commemorat, quibus principis animus permoueri possit ad catholicam religionem amplectendam: additis insuper multis exemplis, quibus ostendit principes Dei præceptis fauentes felicissimos extitisse, contra uero eius legi repugnantes infelicissimos enatisse.

Edita anno Domini 1522.
Ex 4. Concilio primo 725.
ex Colonien.
ed. huc anno 1527.

DILECTE fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.
SATIS & plus quam satis iustinimus, dilecte in Christo, si forte DEI pietas tuam animam dignetur inuisitare, ac dare penitentiam ad cognoscendum veritatem, ut respisceres a diaboli laqueis, a quo captiuus detineris.
Notuimus te paterne monitum a se. re. prædecessore nostro, vt a te separates perniciem illam

A illam Christianę religionis Martinum Lutherum: & cum iam toti orbi manifeste essent scelestissima machinationes illius, sperauimus & te ad hoc penitens reuersurum. Sed quoniam expectauimus, uuas, & ecce quia frustra conflauit conflator, malitię enim tuę non sunt consumptę: coegit nos miseratio tuę, coegit paternus amor, quo te & tibi subditos Saxones in Domino semper fauimus prosequuti, salutaribus & paternis monitis adhuc conuenire, ut vel tandem resipiscati, antequam plane in uos cõueniat, quod mox subdit Propheta Argentum reprobum vocare eos, quia Dominus proiecit eos. Et quid dicemus uobis quam quod Galatis suis Paulus. O insensati, quis uos fascinoit ueritati nõ obedire? Currebatis bene. Interrogate patres uestros, ac dicent uobis, maiores uestros, & enunciant uobis. Quod ab ea ætate, quo vno eodemque tempore uixere Hadrianus Rom. Pont. & Carolus ille magnus Imperator Saxonice fidei plantatores, ad nostra usque & charissimi in Christo filij nostri Caroli tempora, ani & proauū uestri, atq; adeo Saxones omnes, semper habiti estis ueluti pacis amatores, fidei propugnatores, & per omnia obedientię pacifici filij: talesque, ut non immerito Gregorius V. natione Saxo, olim Ro. Pont. Saxonie ducem, in Ro. Imperatoris constituerit electorem. Quo modo ergo tam cito mutatus est color optimus? Cur tam facile transferimini ab eo, qui uos uocauit in gratiam Christi, in aliud Euangelium quod non est aliud, nisi sunt quidam, qui uos conturbant, & uolunt conuertere Euangelium Christi? Quis uineam Domini Sabahot tam pulchre plantatam est demolitus? Certè exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Sed uæ illud a uobis, a domesticis, & amicis, a cruciatu præcordiorum. Obsecramus te fili dilecte in Christo, leua oculos tuos in directum, & uide ubi sis prostratus. Considera quantam Ecclesię Christi, tot malis uelutique circumuallatę ac pene oppressę, pro opera qua illi subuenire debueras, cladem insuper intulisti. Oppugnatur foris ab infestissimo illo ac potentissimo Christiani nominis hoste. Dissident intus principes Reipub. Christianę, & in mutuam armati perniciem, cruentissimis inter se odijs conflantur: & in fraterna viscera ferrum stringunt, ut uix ethnici inter se crudelius. An hæc ita tibi uisa sunt non satis grauis, nisi contritionem induceres super contritionem, uertens ac fouens serpentem illum in sinu tuo, qui ueneno linguę suę Ecclesiam & terras infecit adeo, ut nunc peruenit gladius etiam usque ad animam? Quanto autem pluitis est anima, quam corpus: tanto grauius est prædictis omnibus horrendum illud & plus quam tartareum uenenum, quo hæresum ac schismaticum contagione tot myriades animarum interierunt, intereuntq; Ita tibi debemus omnes, quod nunc passim ab unitate matris Ecclesię recedatur? Quod auertatur uulgus indoctum, ac bis mille præstigijs ac fascinoibus retrahatur a fide quam suxit ab ubere materno: Quod basilicę sint sine plebibus, plebs sine sacerdotibus: sacerdotes sine debita reuerentia, & sine Christo, deique Christiani: Quod sacramenta fidei, non sacra censeantur: quod sanctuarium Christi, sanctum esse negetur: quod dies festi festiuis frustreatur solennijs, quod moriantur homines in peccatis suis, rapiantur animę ad tribunal terrificum, nec penitentia reconciliati, nec sacra communione muniti: Quod pulcherrimus ille tabernaculi ordo confusus sit, & pro Christiana pace ac tranquillitate ad rebellionem, ad rapinas, ad cædes, ad incendia, cum magno ac manifesto Christianę reipub. discrimine, ueluti classico passim excitati. Pro quibus egregijs tuis in Ecclesiam Christi meritis, quo te præmio, immo quo non supplicio dignum censebimus? At dices forte, Serpens me decepit. Dignam certe recepisti mercedem, qui illam nutruisti in sinu tuo. Sed itane stultus es, ac sine corde, ut in eis maxime rebus in quibus errare, damnari est: uui homuncioni cooperto peccatis, quam tot sanctis, ab initio patribus, qui in lege Dei meditati sunt die ac nocte: & quam tot uniuersalibus concilijs, aduersus quę impudens os illud uelut sepulchrum patens, se aperire non erubescit: sanctę denique & catholicę Ecclesię, cuius ritum, consuetudinem, & decreta, à temporibus Apostolorum ad nos usque inuolubiler obseruata, vnus iste sacrilega temeritate damnare præsumit, plus credere potueris? O cęcam dementiam, ac plus quam Iudaicam cęcitatem. At fortassis hoc tibi impositum, quod ueterator ille Martinus & eius sequaces, de capitulis scripturarum uisi sunt sua confirmare. Et quis tandem hæreticorum ita non fecit? An non hæc sunt ueteris serpentis astutię, qui hac ueluti esca obducto hamo, miseris animabus mille technis & uersutijs semper est insidiatus: quicquid, quo angularem infringeret uerę fidei lapidem, ac Christianam scinderet unitatem, in scripturarum agrum, suum seminare semen, & peruersam scripturarum intelligentiam, iam pridem est aggressus? Cum itaque maxima semper pars Ecclesiarum imperita, turba sit, & uix vnus reperitur aut alter, qui spiritalibus oculis de scripturarum intelligentia digne ualeat iudicare: si quidem librum signatum legimus, quem solus Leo de tribu Iuda dignatus est aperire, ac soluere signacula eius; quę tandem est ista diabolica excacatio uni carnali homuncioni, semper eructanti crapulam & potum, quam reliquo orbi uniuerso, quam tot spiritalibus patribus, quorum uoluntas semper fuit in lege Domini, qui uitę sanctimoniam, ostensione spiritus, ac uirtute, glorioso denique martyrio suam doctrinam comprobauerunt, in scripturarum intelligentia plus te fidei habere potuisse? O cęcitatem nouam & inauditam. Vnus apostata tibi potuit persuadere, fefellisse priores uniuersos, errare posteros, & in se solam, & quos decepit peruenisse Regnum Dei, peruenisse totas miserationum Dei diuitias, ac gratiam uniuersitatis? Et quid non dicimus cum propheta; Heu, heu, heu Domine: ergo ne decepisti populum tuum? Quia potius, cur non deuitatis (secundum Apostolicum præceptum) quæstionibus ac pugnis uerborum, ex qui-

Esa. 5. 22
Hier. 6. 6

Ibid.

Galat. 2. 8
Deut. 23. 2

Thre. 4. 6

Cal. 1. 8
Esa. 5. 2
Psal. 78. 6

Antiqua & uisitata hæreticorum uersutia sacris litteris male intellectis errores suos palliare.

Apoc. 5. 6

Hier. 4. 4
1 Tim. 6. 8

bus oriuntur inuidia, contentiones, blasphemias, suspiciones malæ, conflictationes hominum mente
 corruptorum, & subuertunt corda audientium, ex operibus suis iuxta Dominicam designationem:
 Math. 7. studuistis cognoscere filium profanum istum, qui ad vos venit primū in vestimentis ouium, lupus in-
 trinsecus capacissimus? Si quidem non ex folijs, non ex floribus, sed ex fructibus arbor cognoscenda
 Lutheri furor & immanis au-
 dacia. erat. An non manifesti sunt nequissimi fructus eius? Siquidem sacrilegus hic aduersus Deum imagi-
 nes sacras, atque adeo ipsam crucem Christi, sceleratis manibus confringere, & polluis conculcare
 pedibus non formidat: contra sacerdotes Dei furore impio temerariē debacchans, non desinit laicos,
 ad lauandas sibi in eorum sanguine manus sedulo concitare; Ecclesiam Christi partidalibus armis
 Lutheri præce-
 pta qualia. oppugnans, hoc agit assiduo, ut suffocentur homines in peccatis suis hoc unū elaborat, ne diuina mi-
 sericordia suis sacramentis, quæ peccatorum remedia efficaciter esse uoluit, vulneratos in Ecclesia sua
 curer, ita enim ea aut sustulit uniuersa, aut hereseos suæ pestifero infecit veneno, ut toxicum magis re-
 quirat, quam animarum medicinas. Præcepit suis, ne indignanti Deo quis satisfaciat, ne ieiunijs, ora-
 tionibus, lamentationibus peccata redimat: ne hostia illa placens Deo, corpus & sanguis Domini
 nostri Iesu Christi a sacerdotibus offeratur quotidie pro peccatis nostris. Vota docet non reddere Do-
 mino Deo suo. Et cum ipse sit apostata, ac professionis suæ desertor, ut plurimos sui faciat similes, san-
 cta illa Deo vasa polluere non veretur, consecrataque Christo virgines, & vitam monasticam pro-
 fessas, extrahere à monasterijs suis, & mūdo, immo diabolo quem semel abiurauerūt, reddere. Quod
 in veteri lege in umbraticis sacerdotibus Dominus non tulit, quod ethnici in idolorum Flami-
 nibus omnes sunt abominati, Christi sacerdotes etiam vilissimis copulat meretricibus, Sanctos patres
 Lutherus con-
 cilijs detrahit. vniversales Concilijs impudenti ore palam contradicit, ac sacrilega lingua detrahit: libertatis spe-
 cie, licentiosam quandā vitam, nullis restrictam legibus ac vere ferream, inducere conatur. Vnde
 & ex lex homo contemptor ac violator legum omnium, in tantam erupit mentis vesantiam, ut sancti-
 simorum patrum decreta & Ecclesiasticos canones igne publico concremare non formidat. Et bre-
 uiter Christianam veritatem, omnē rerum ordinem, pulcherrimam denique Ecclesia faciem, a Chri-
 sto, ab Apostolis Apostolicisque viris ac sanctissimis patribus ab initio constitutam, vnus hic post tre-
 centenos annos discindere, inuertere, ac deformare molitur. Quod si nondum satis etiam inter nos
 de Christiano magisterio an de Antichristi spiritu isto proficiantur: si ita facinavit te præstigiator il-
 le, ut credere possis vnum hunc perfidissimum apostatam veluti alteram Heliæum habere duplicem
 spiritum Heliæ, aut alterum esse (quem se iactat) Danielem, in quo sit spiritus amplior & intelligentia
 scripturarū maior, quā in omnibus olim sanctissimis illis doctissimisque viris, quam in sacrosancta
 Ecclesia Catholica, quid est te vno cæcus? Aut si iam ex fructibus arborem cognoscens, in errore per-
 sistis tamen, quid te miserius? Sed esto: transfiguratus sit coram te satanas ille in angelum lucis, & quæ
 manifesta sunt opera carnis ac diabolica, spiritus esse & Christi opera, uenerata sua secundaria persua-
 dere poterit. Nunquid non vbiq; vel hoc ipso prodidit, cuiusnam spiritus sit, quod omnis eius ser-
 mo amarus est, virulentus, arrogans, ac maledicentissimus, nusquam non screns conuicijs, blasphemis,
 ac scornatibus plusquam venenatis, editeris omne Christianæ pietatis, modestiæ, mansuetudi-
 nis ac benignitatis officium? Nūquid ita docuit Paulus, cuius se iactat spiritum habere, cum nulla
 eius extet epistola, quæ non pacem & vnitatem, ac alias id genus virtutes redoleat? An non Romanos
 suos hortatur in Domino, ut in charitate fraternitatis se diligat, inuicem sectentur quæ sunt pacis, &
 quæ adificationis custodiant? Corinthijs an non testatur, se docere in Ecclesijs, Deum, non dissensio-
 nis, sed pacis Deum esse? Et breuiter, nunquid non vbiq; clamat, vbiq; docet Euangelica illa tuba
 ut digne ambulemus in omni humilitate ac mansuetudine, cū patientia supportantes inuicem in cha-
 ritate, solliciti seruire vnitatem spiritus in vinculo pacis, utque deponamus omnem iram, indignatio-
 nem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem? Quo igitur pacto maledicentiam, amaritudinem,
 iram, indignationem, blasphemiam, inflationem, iactationem, quæ ita huic peccatis sunt, ut illa Pau-
 lo, ac illius discipulis vnueris, qui mitis est ac humilis corde: nō Paulini, non Christiani, sed diabo-
 lici spiritus esse certissima indicia, vel cæco non clarissime appareat? Ex verbis illius quomodo non in-
 tellexisti, Christum in corde suo, an vero Antichristum haberet, secundum quod ipsa veritas in Euan-
 gelio ait, Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? De abundantia enim
 cordis os loquitur. Et cum spiritus sit, quod maledici regnū Dei non possidebunt: Item cū in Euan-
 gelio dicat Dominus, Quicumque dixerit fratri suo Racha, reus erit Concilio: Qui autem dixerit, Fatue,
 reus erit gehennæ incendio: illumne esse Antichristi apostolum, cuiquam obicium esse poterit? Qui
 non modo sacerdotes Dei, sed & principem sacerdotū Petri successorem, Iesu Christi in terris vica-
 rium, tam nefandis infamibusque nominibus, tam inauditis contumelijs, conuicijs, ac blasphemijs,
 nusquam non lacerat, discerpit, & insectatur, ut ea commemorare pudica refugiat lingua, & audire
 horreant aures castæ. Qui Apostolicam cathedram, in qua presedit caput Apostolorum Petrus, cui
 præfuerunt tot sancti Pontifices, quam Ecclesiam principalem, vnde sit exorta unitas sacerdo-
 talis sanctus ille & gloriosus martyr Cyprianus non dubitat asserere, impio ac pestilenti ore catho-
 dram pestilentis, Antichristianam, diabolicam, & si quæ potuit excogitare nefandiora toties ap-
 pellare non cessat: Qui scholas Christianas, quæ tam multos doctissimos, sanctissimosque viros, tam
 egregias.

3. Cor. 11.
Qualis Lutheri
sermo.

Rom. 12. C

1. Cor. 14. 8

1. Cor. 5.
Eph. 4.
Col. 3.
Lutherus ex
sermone cogno-
sci potuit valde
perfidus.
Math. 3. b. 12.
c. 23. d.
1. Cor. 5.
Math. 5.

Lutheri in
pont. blasphemias.

A egrégias in Ecclesia Dei columnas nobis protulerunt, impudica lingua sua, lupanaria, Sodomas & Gomorhas ubique uocare non verecundatur: Qui non satis habet omnipotentis Dei sacerdotes probis omnibus, conuicijs, contumelijs, ac blasphemijs horrendis & inauditis, nunquam non publice ac priuatim infectari, quibusvis canibus vtiliores facere, nisi etiam laicos concitet ad laudandas sibi manus in sanguine ipsorum: Cum tamen quanto honore haberi uelit sacerdotes suos, maxime autem principem sacerdotum, idem ipse Dominus in Deuteronomio testatus est, dicens: Si difficile: & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem & sanguinem, causam, & causam, lepram & non lepram; & iudicium intra portas tuas uideris uerba variari, surge & ascende ad locum, quem elegerit Dominus DEVS tuus, ueniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij ueritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præstant loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram neque ad sinistram. Qui autem superblerit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferet sibi malum de Israel: cunctisque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia. Et Samuel cum sperneretur a filijs Israel, an non dicit Dominus: Nō. n. te speruerunt, sed me; ne regnem super eos: manifeste ostendens, inuisibilem se contemni, eum uisibilem quis spernit sacerdotem? Quare & Moses murmuranti aduersus se populo respondit: Non aduersus me murmuraſtis, sed aduersus Dominum Deum uestrum. Quod si Leuiticos illos sacerdotes tanta honoris prærogatiua præcellere uoluerit Dominus, qui exemplari tantum ac umbrae deseruiebant celestium, in umbratico illo tabernaculo sacrificiorum officia consummantes: quo tandem honoris loco eos haberi uoluit, quibus tradidit clauis regni caelorum? tantamque tribuit potestatem, ut quæ ligarent super terram ligarentur & in caelis & quæ solucent super terram, soluta essent & in caelis: utque quorum ipsi dimitterent peccata, dimissa forent, quorum retinerent, forent & retenta? Qui non sanguinem hircosum, aut vitulorum, sed hostiam uiuam, sanctam, immaculatam, corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi offerunt quotidie pro peccatis nostris, efficiunt uerbo suo ac manibus tractant, & breuiter sacramenta omnia, quibus hominibus uita salusque tribuitur animarum suis perficiunt orationibus. Quanto inquam, honore hos præcellere uoluerit Dominus, quis tandem dubitabit, quod nec impletacuit in Euangelio, cum dicit ad eos: Qui uos audit, me audit; & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit & eum qui misit me: Et quid consequitur? Quod in eundem Christum blasphemus esset & maledicus, qui sacerdoti Christi blasphemar, aut maledicit. An non hoc primum mandatum in retributione, Honora patrem & matrem, ut sis longauus super terram? Qui autem maledicit patri aut matri, morte moriatur. Nunquid ad carnales tantum parentes illud est referendum? Et num minus ad eos qui nos in Christo regenerauerunt, per quos Christiani sumus, qui nobis peccata dimittunt, qui caelestibus nos pascunt sacramentis? Qui si peccatores sunt & mali sacerdotes? Quid si & patres? Nunquid propterea eos non honorate, aut eis maledicere licebit? Nunquid non & Iudas erat inter eos, quos Dominus misit ante faciem suam, & ad quos dicebar; Qui cunq; non receperit uos, neque audierit sermones uestrorum, exeuntes foras de domo aut ciuitate excutite puluere de pedibus uestris. Amē dico uobis, tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorrhœorum in die iudicij, quam illi ciuitati. An non præcepit ita Apostolus, Obedite præpositis uestris, & subiacete eis? Quod si malis & peccatoribus non sit obediendum quibus tandem? Quoniam si dixerimus, peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Ouis es, noli discutere pastorem: Noli te iudicē Dei constitutere & Christi. An non ita præcipit Dominus in Euangelio, dicens: Super cathedram Moſis ſederunt ſcribæ & phariſæ: omnia quæcunque dixerint uobis, ſeruate & facite; Si quæ autem fecerint male facite nolite: manifeste significans, habere eos dignitatem, tamen si uic essent perditæ. Nunquid idem Dominus, eum postea tempore passionis alapam accepisset a seruo sacerdotis, dicens sibi: Sic respondes Pontifici? aduersus Pontificem quidquam dixit contumeliosa? uin magis inno centiam suam asserens & ostendens. Si male, inquit, locutus sum, excubia de malo: si bene, quid me cedis? An non & Paulus, cum caderetur in concilio iussu Ananæ, diceretque ad eum, Percuuet te Deus paties dealbate: Et tu sedes iudicas me secundum legem, & contra legem iubes me perire? Audiens ab adstantibus, Sic in simulam sacerdotem Dei maledicendo ipsum? tamen inane nomen & umbram quandam sacerdotis cogitans, expauit: Nesciebam, inquit, fratres, quia princeps est sacerdotum. Scriptum est enim: Principi populi tui non maledices. Quo magis miramur, quod ex istis diaboli spiritus operibus, ueluti fructibus nequissimis, arborem pessimam nondum cognouimus. Et quis tandem est ita hebes animo, ut non uideat quod nunc prorumpant furiosissimi conatus istius, cum ut quisque est facinorosissimus, desperatissimus, aut perditissimus latro aut homicida, sub istius uexillis ac signis conueniant? Ecclesiam iam Christi patricialibus armis ac sacrilegis manibus, non clam, sed palam oppugnantes, consecrata Deo loca, templa, & monasteria exstant & profanant: Christo dicatas Virgines, sacerdotes Christi & monachos crudelissime persequuntur, Ecclesiarum bona diripiunt: & breuiter, rapinis, latrocinijs, caedibus ac incendijs confundunt uniuersa; excæcante nimirum ees iusto Dei iudicio, & in insaniam tam manifestam erumpere permittentē, ut neminem iam latere possint scelestissimæ machinationes istius. Atque, hi qui pestifera contagione ipsius infectos sese nunc tandem cognouerunt, schismaticos error

Deut. 17. b

1. Reg. 2. b

Exod. 16. b

Matth. 16.

Luc. 10.

Exod. 20. Deut. 5.

Luc. 10.

Matth. 10. Hebr. 13.

1. Ioan. 1. Matth. 23.

Ioan. 18.

Act. 24. Exod. 22.

deposito, ac hæretico furore deserto, vnitatis ac veritatis domicilium fidei sanitate repetunt. Inter quos dilecte nobis in Christo Iesu, cum & te non ex postremis reuerturum ad salutarem matris sinu sperassemus, quem reuertentem libenter & obuijs excepissemus manibus; bona spe tandem nostra frustrati, videmus supra petram indurauisse te faciem tuam: videmus perniciem illam animarum Lutherum sub tuo patrocinio laritantem, suum adhuc virus longe lateque spargere. Sed quoniam adhuc potens est Dominus Deus etiam de lapidibus istis suscitare filios Abraham, antequam egrediatur ut ignis indignatio eius, & succendatur, nec sit qui extinguar; ideo te fili dilecte in Christo obsecramus per viscera nostri redemptoris Domini nostri Iesu Christi, per Christianam unitatem, per patriæ charitatem, per tuam denique ipsius, tuorumque salutem, miserere Ecclesiæ Christi, & tot iam malorum procellis vndique exagitata ac pene oppressa tua maxime culpa, aliquando fer opem; miserere patriæ nostræ, quæ sinceræ olim fidei, eximie religionis, sanctæ sub iugo Domini ac religiose obedientiæ insigni præcellens gloria, perniciem istam religionis Christianæ, ac fidei ac pietatis publicam hostem Martinum, in suis se peperisse ac fouisse visceribus, nunc erubescit. Miserere denique tui ipsius, tuorumque misere seductorum Saxonum. Quos nisi respicaris, & quidem cito, manet præcios & certa vltio, Diuina, quam neque in hoc sæculo effugietis, neq; in futuro. Hæc dicit Dominus Deus: Audi popule stulte, audi princeps qui non habes cor: qui habetis oculos, & non videtis; aures & non auditis, me ergo non timebitis, & à facie mea non dolebitis? nunquid non audistis, quæ fecerim in diebus antiquis? Legite scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam habere, & inuenietis, quam grauis semper fuerit, & quam terribilis Diuina vindicta in illos qui in populo Dei schismata concitauerunt. Nunquid non legistis horribilem Diuinam vltionem aduersus Dathan & Abiron, quod multitudinem aduersus Moysen concitauissent, quos debiscens sub pedibus terra, & aperiens os suum, deglutit, & omnia quæ ad eos pertinerunt, ita ut descenderent uiuentes in infernum? Et aduersus Core, quem eandem ob causam cum ducentis & quinquaginta viris cælestis flamma deuorauit. Quod si ob diuini imperium fortassis, aut quorundam pastorum seu ignauiam, seu malitiam, schismata excitanda putatis: nunquid non ex libro Regum audistis adeo indignatum fuisse Dominum aduersus decem tribus filiorum Israel, & in omne leuen eorum, ut dimoueret eos, & tradiderit in direptionem, donec projeceret eos a facie sua? Ob quam tandem culpam, nisi quod obdurius impetium Salomonis & imprudentius arrogantiusque responsum Roboam regis Hierusalem, scissæ fuerunt a tribu Iuda & Benjamin? Quam præsens semper fuerit Dominus vindex sacerdotibus suis, an non Saul ab regio abiectus honore, & Ozias Rex Iuda percussus lepra, propterea quod quæ sacerdotum erant, contra sacerdotes Domini sunt ausi usurpare, sufficienti vobis potuerunt esse argumento? Et breuiter: An non omnes testantur historiæ, vniuersos ultrice Domini manu, infelici perijisse exitu, qui in Christos Domini sacrilegas manus iniicere non formidauerunt? Contra autem scilicet omnia & longam illis contigisse vitam, qui Christum in sacerdotibus suis venerati sunt? Moueat ergo vos exempla aliorum, & cogitate quid vobis sit expectandum, qui venerabilem Dei eborum, in manus tentatis tardere profanas. Proinde quod Dominus per Moysen præcepit uniuerso populo Israel, ut separarentur a tabernaculis Core, Dathan, & Abiron, nec tangerent quidquam quod ad eos pertineret, ne inuoluerunt in peccatis eorum; hoc & vobis, præcipue autem tibi dilecte fili, eiusdem Domini nostri auctoritate præcipimus & obsecramus in Christo Iesu, ut separamini a Martino Lutero, auferatis a vobis petram illam sandali, neque tangatis quod illius est, ne & vos diuina vltio inuoluatur subito in peccatis illius. Expurgate quamprimum fermentum illud, quod reliquam fidei vestræ massam corripuit, ut sitis noua conspersio, nouaque creatura. Non dedigneris fili dilecte Paulum imitari, quem sicut vixisti in Ecclesiæ Dei persecutione, tam grauem animarum perniciem sub tuo nutriendi patrocinio: ita reuersus ad cor, effice, ut omnes intelligant tuam conuersionem, utque qui per te sunt scandalizati in te rursus glorificent Deum. Maxime autem hoc præsta quamprimum, ut impurum os illud obstruatur, ut capuletur blasphemæ lingua, quæ contra Deum ac sanctos eius loqui non cessat, & virus suum vndique spargit. Et ut prophetis uos verbis admonemus, staret super vias & videte, ac interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris. Stare, inquam, & doctrinis varijs & peregrinis nolite abduci. Interrogate de semitis antiquis, quæ sit uia bona, per quam ambulauerunt patres vestri, quam demonstrauerunt tot myriades martyrum, docueruntque tot millia confessorum, & ambulate in ea. Quod si a vobis impetrauerimus, sicut & sincere speramus, erit quod gaudeamus cum angelis de peccatore penitentiam agente, & perditam ac rursus inuentam ouem humeris nostris ad ouile Domini gaudentes reportabimus, paternaque pietate quantum in nobis fuerit, stolam vobis pristinam restituemus. Quod si dixeritis: Non ambulabimus; & paterne salubriterque vos monenti respondebitis, Non audiemus. Ideo audite gentes; dicit Dominus, & cognoscite congregationes quantam ciam eis.

Ecce ego aduecam mala super populum istum, fructum cogitationum eius, quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. Sed & hoc tibi deuinciamus, in virtute omnipotentis Dei, & Domini nostri Iesu Christi, cuius in terris Vicarius sumus, nec te in præsentem sæculo hoc latrum impune & in futuro æterni te ignis expectare incendium. Viuit vna Pontifex Hadrianus, & religiosissimus Imperator Carolus, meus charissimus in Christo filius & alumnus: Cuius tu edictum vobis

Chri-

A Christianum aduersus Lutheranam perfidiam, & quod talem decebat Imperatorem, non sine graui offensa ac vilipensione Cæsareæ maiestati violare non timuisti. Non commitemus, vt quos olim cum Magno Carolo Hadrianus Pontifex in Christo genuerunt, nunc Hadrianus Pontifex & Imperator Carolus sibi schismatico ac heretico tyranno, hæresum ac schismaticum sinamus interire contagione. Quare reuertimini ad cor, & respicite in, tuique miserè seducti Saxones, nisi vtrumque gladium, Apostolicum simul & Cæsareum, olim velitis experiri.

Scripta Romæ Anno Domini M. D. XXII.

HADRIANVS SEXTVS.

Hadrianus Papa sextus Inquisitori Comensi.

B Inquisitores hereticæ prauitatis, cum Vicarijs Episcoporum, si adesse voluerint, inquirent in lamias, seu striges, hoc est in eos qui fidem susceptam abnegant, imagines sanctorum conculcant, sacramentis abuntur, diabolum inuocant, & incantationibus, carminibus, sortilegijs, alijsque maleficijs iumenta & fructus terræ ledunt, quos iuxta canonica decreta puniant.

Alia extrauagantes huius argumenti habentur su pra Innocentij viij. Alexandri vj. & Leonis xi.

D

LECTE fili, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Edita anno Domini 1523.

Ex Archiuo inquisitionis Comensis, & Diono Sabellano fol. 421.

DVDVM vti nobis exponi fecisti, per felicis recordationis Iulium Papam II. prædecessorem nostrum, non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quod per quendam Georgium de Casali ordinis fratrum prædicatorum professorem, & in ciuitate Cremonensi hereticæ prauitatis Inquisitorè deputatū, in nonnullis Lombardiæ partibus, & præsertim in locis, in quibus dictus Georgius Inquisitor deputatus, erat, repertæ fuerunt quamplures vtriusque sexus personæ, propriæ salutis immemores, & a fide Catholica deuiantes, certam sectam facientes; fidem, quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, ecclesiasticis & præsertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronū allumentes, eique obedientiam & reuerentiam exhibentes, & suis incantationibus carminibus, sortilegijs, alijsque nefandis superstitionibus, iumenta & fructus terræ multipliciter ledentes; alijsque quæ plurima nefanda, excessus, & crimina eodem diabolo instigante committentes; & perpetrantes, in animarum suarum periculum, diuinæ maiestatis offensam, perniciosumque exemplum, & scandalū plurimorum. Contra quas cum dictus Georgius tunc (vt assererat) in dictis locis sue Inquisitioni deputatus, prout ipse Georgij incumberebat officio, ipse Georgius processisset; nonnulli autem tam clerici quàm laici illarum partium, quærentes plus sapere quàm oportet, præmissa delicta, ad eiusdem Georgij Inquisitionis officium non pertinere temerè asserentes, præsumentes in populo errores & scandala seminare, sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgij officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ira quod propter præmissa, personæ prædictæ delicta huiusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & alia eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei, opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dicitur prædecessor volens (ne inquisitionis officij executio, quomodolibet retardaretur, & labe hereticæ prauitatis longius venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quasdam suas in forma breuis litteras, commisit & mandauit, quatenus in locis eiusdem Georgij Inquisitioni deputatis, de excessibus huiusmodi cognoscere, & contra quascunque personas, cuiuscunque conditionis & præminentia forent, inquisitionis officium exercere & exequi; ipsaque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, vna cum locorum ordinariorum Vicarijs, quatenus voluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos a iure ex sacris canonibus statutum; contradictores quoscunque per censuram ecclesiasticam, & alijs iuris opportuna remedia compescendo. Eos vero qui in præmissis, consilium, auxilium vel fauorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eiusdem indulgentijs vti & gaudere decreuit, quibus cruce signati contra alios hereticos, ex indulto Apostolico eis concessis, tunc gaudebant & iuebantur, prout in dictis litteris plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione Inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus alijs locis & diocesis, sub iurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis sit & earundem litterarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi, vbi dictæ prauitatis Inquisitor existis, tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hereticæ prauitatis Inquisitorum vbi libet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, vt litteras prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportune dignaretur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, litteras prædictas,

Scelera impunita relinquere occasione in tribuit delinquendi.

Delicta huiusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & alia eorum exemplo ad similia perpetranda quotidie inducebantur, in non modicum fidei, opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dicitur prædecessor volens (ne inquisitionis officij executio, quomodolibet retardaretur, & labe hereticæ prauitatis longius venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quasdam suas in forma breuis litteras, commisit & mandauit, quatenus in locis eiusdem Georgij Inquisitioni deputatis, de excessibus huiusmodi cognoscere, & contra quascunque personas, cuiuscunque conditionis & præminentia forent, inquisitionis officium exercere & exequi; ipsaque personas, quas in præmissis culpabiles reperiret, vna cum locorum ordinariorum Vicarijs, quatenus voluissent interesse, iuxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos a iure ex sacris canonibus statutum; contradictores quoscunque per censuram ecclesiasticam, & alijs iuris opportuna remedia compescendo. Eos vero qui in præmissis, consilium, auxilium vel fauorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eiusdem indulgentijs vti & gaudere decreuit, quibus cruce signati contra alios hereticos, ex indulto Apostolico eis concessis, tunc gaudebant & iuebantur, prout in dictis litteris plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione Inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus alijs locis & diocesis, sub iurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis sit & earundem litterarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi, vbi dictæ prauitatis Inquisitor existis, tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hereticæ prauitatis Inquisitorum vbi libet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, vt litteras prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportune dignaretur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, litteras prædictas,

Editæ litteræ plenius contineri dicitur. Et sicut eadem expositio subiungebat, non solum delicta & crimina huiusmodi contra fidem catholicam, & Christianam religionem, sub iurisdictione Inquisitoris Cremonensis committuntur, & perpetrantur; sed in omnibus alijs locis & diocesis, sub iurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cum eadem sint delicta, eadem profecto prouisione & castigatione eis sit & earundem litterarum tenore prouidendum. Quare tu, sicut asseris, in ciuitate Comensi, vbi dictæ prauitatis Inquisitor existis, tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis hereticæ prauitatis Inquisitorum vbi libet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, vt litteras prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportune dignaretur prouidere. Nos igitur huiusmodi supplicatione inclinati, litteras prædictas,

cum